

Een langgerekte kortsluiting

Inleiding

(Uit Mark Kinet (Red.) *Zuchtigheid en afhankelijkheid. In hun relatie met middelenmisbruik* (Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2006 p 9-23)

Mark Kinet

*Narcotics cannot still the Tooth
That nibbles at the soul -*

Emily Dickinson

Choose Life. Choose a job. Choose a career. Choose a family. Choose a fucking big television, choose washing machines, cars, compact disc players and electrical tin openers. Choose good health, low cholesterol, and dental insurance. Choose fixed interest mortgage repayments. Choose a starter home. Choose your friends. Choose leisurewear and matching luggage. Choose DIY and wondering who the fuck you are on a Sunday morning. Choose sitting on that couch watching mind-numbing, spirit-crushing game shows, stuffing fucking junk food into your mouth. Choose rotting away at the end of it all, pissing your last in a miserable home, nothing more than an embarrassment to the selfish, fucked up brats you spawned to replace yourself. Choose your future. Choose life... But why would I want to do a thing like that? I chose not to choose life. I chose somethin' else. And the reasons? There are no reasons. Who needs reasons when you've got heroin?

Mark 'Rent-boy' Renton, 'Trainspotting'

1. Middelengebruik en zuchtigheid

Middelengebruik is van alle tijden en van alle culturen. Het is een antropologische universele. Blijkbaar heeft de mens op tijd en stond nood aan het lossen van het Ik (cfr De Cauter, 1995 p 47), wil hij in een extatische vervoering *weg* van zichzelf, geheel in *iets* opgaan en zelf in het *niets* verdwijnen.

Er zijn verschillende manieren om in een roes te geraken (cfr Godderis, 2004 p 5-10). Er is het mystiek gezoem van de Tibetaanse monniken. Er is de roes die het resultaat is van honger

en ontbering zoals bij pilaarheiligen en heremijten. Er is de trance die door ritmische en rituele lichaamsbewegingen wordt teweeggebracht, zowel in het Afrikaanse oerwoud als in de Grieks-Orthodoxe kerk van Chevetogne. Er zijn de seksuele oefeningen van het tantra-Bouddhisme en er is de intense concentratie van wie met nietsontziende gedrevenheid zijn Ding doet. Bij wijze van boutade: als ik 's nachts in mijn bureau aan deze inleiding zit te schrijven zijn eerst tientallen figuren aanwezig, dan zit ik alleen en tenslotte ben zelfs *ikzelf* er niet meer...

De eenvoudigste en ook de meest gebruikte manier om in een roes te geraken is ongetwijfeld de *intoxicatie* door middel van bepaalde roesverwekkende, in de meest uiteenlopende gedaanten verpakte scheikundige stoffen.

In '*Het onbehagen in de cultuur*' beschrijft Freud (1930) de onvermijdelijke pijn van het zijn die de *condition humaine* kenmerkt. Er is het onbehagen dat te maken heeft met de confrontatie met *natuurlijke* verschijnselen zoals ziekte en rampspoed. Maar er is ook en vooral het onbehagen dat eerder voortvloeit uit de *cultuur*: de strijd tussen levens- en doodsdrijf, de innerlijke verdeeldheid tussen bewust en onbewust, tussen goede bedoelingen en 'demonische' krachten, tussen bepaalde wensen en verlangens en geboden en verboden. De meest populaire remedie tegen dit onbehagen is volgens hem dan het gebruik van *chemische stoffen*.

Terwijl de meeste mensen *met mate* kunnen gebruik maken van deze scheikundige producten wordt bij sommigen het middelengebruik excessief en/of grensoverschrijdend. Ze zijn *gulzig* en *mateloos* in hun verhouding tot het product en kunnen niet meer *stoppen*. Zij zijn zich nochtans van de schadelijke tot potentieel dodelijke gevolgen van hun gebruik bewust maar het middel is voor hen een *noodzaak* geworden, waarheen ze met zuchtigheid worden *gedreven*. Ofwel is het middel voor hen een *verdovend* middel geworden. De roes brengt dan vooral *vergetelheid* en wordt als dusdanig de enige en onmiddellijke *oplossing* voor alle negatieve gevoelens en problemen. Ofwel is het middel een *genotmiddel* waardoor ze worden gegrepen en waarvan de smaak hen nooit meer los laat. In beide gevallen hebben zij met hun product dan een bijna *passioneel-destructieve* verhouding waarbij ze zich aan *gene zijde* van goed en kwaad, van gezond of ongezond begeven op zoek naar een vernietigende genieting. Zij dan *afhankelijk* geworden van één oplossing of *slaaf* van één onmogelijk, verboden en mateloos genot.

Zoals we zullen zien heeft dit vaak te maken met moeilijkheden die ze ervaren of ervaren hebben in verband met de onvermijdelijke afhankelijkheid van de grote Ander. *Onvermijdelijke* afhankelijkheid, want deze afhankelijkheid is *a fact of life*.

2. Afhankelijkheid

Het menskind wordt in *absolute hulpeloosheid* en *fysische onrijpheid* ter wereld geworpen. Het is voor zijn voortbestaan in eerste instantie totaal afhankelijk van de zorg en bescherming, van de macht en tussenkomst van de grote Ander. Met elke behoefte, prikkel of (aan)drift kan het menskind immers niets anders aanvangen dan een *appèl* doen op de grote Ander door middel van een (hulp)*kreet*.

Bovenop deze afhankelijkheid van de ander superponeert zich nog een tweede afhankelijkheid. Van zodra de grote Ander de behoefte bevredigt, tegen de prikkel beschermt

Literatuur

- Aronovsky, D. (2000). *Requiem for a dream*. Universal Pictures.
- Bergeret, J. (1981). *Le psychanalyse à l'écoute du toxicomane*. Paris: Dunod.
- Bion, W.R. (1962). A theory of thinking. In: *Second thoughts*. New York: Jason Aronson p 110-119.
- Bion, W.R. (1965). *Transformations*. London: Heinemann.
- Bion, W.R. (1970). *Attention and interpretation*. London: Karnac Books, 1986.
- Blatt, S. (2004). *Experiences of depression: theoretical, clinical and research perspectives*. Washington DC: American Psychological Association.
- Bourdellon, G. (2004). Engagement dans le désir ou engouffrement dans la dépendance. *Revue Française de Psychanalyse* LXVIII p 441-457.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base. Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Boyle, D. (1996). *Trainspotting*. Miramax Pictures.
- Braunstein, N. (1992). *La jouissance. Un concept Lacanien*. Paris: Point hors ligne.
- Corveleyn, J., Luyten, P. & Blatt, S. (Ed.). *The theory and treatment of depression. Towards a dynamic interactionism model*. Leuven/New Jersey/London: Peeters.Erlbaum.
- De Cauter, L. (1995). Kleine esthetica van de roes. In: *De archeologie van de kick*. Amsterdam/Leuven: De Balie/Van Halewijck p 43-86.
- Decourt, P. (2004). Narcose toxique, narcose de transfert. *Revue Française de Psychanalyse* LXVIII p 529-538.
- Fenichel, O. (1946). *The psychoanalytic theory of neurosis*. London: Routledge, 1982.
- Fonagy, P. & Target, M. (2003). Fonagy and Target's model of mentalization. In: A. Hurry (Ed.). *Psychoanalysis and developmental therapy*. London: Whurr p 270-282.
- Freud, S. (1905a). *Drie verhandelingen over de theorie van de seksualiteit*. K.B.1. Sigmund Freud. Nederlandse editie. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Freud, S. (1905b). *De grap en haar relatie met het onbewuste*. P.D.5. Sigmund Freud. Nederlandse editie. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Freud, S. (1917). *Rouw en melancholie*. P.T.1. Sigmund Freud. Nederlandse editie. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Freud, S. (1930). *Het onbehagen in de cultuur*. C.R.3. Sigmund Freud. Nederlandse editie. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Glover, E. (1928). The aetiology of alcoholism. *On the early development of the mind*. London: Imago, 1956 p 81-90.
- Glover, E. (1932). On the etiology of drug addiction. *On the early development of the mind*. London: Imago, 1956 p 187-215.
- Godderis, J. (2004). *En mijn verrukking neemt geen end. Cultuurhistorische reflecties over drugs, roes, verbeelding en creativiteit*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self*. New York: International Universities Press.
- Lacan, J. (1966). *Ecrits*. Paris: Du Seuil.
- Lacan, J. (1991). *Le Séminaire Livre XVII. L'envers de la psychanalyse. 1969-1970*. Texte établi par J.A. Miller. Paris: Du Seuil.
- Loose, R. (2000). The addicted subject caught between the ego and the drive. The post-Freudian reduction and simplification of a complex clinical problem. *Psychoanalytische Perspectieven* 41/42 p 55-81.
- Loose, R. (2002). *The subject of addiction. Psychoanalysis and the administration of enjoyment*. London/New York: Karnac.
- Mc Dougall, J. (1989). *Les théâtres du corps*. Paris: Gallimard.

- Mc Dougall, J. (2004). L'économie psychique de l'addiction. *Revue Française de Psychanalyse* LXVIII p 511-527.
- Monjauze, M. (1999). *La part alcoolique du soi: la prise en charge des patients alcooliques*. Paris: Dunod.
- Rado, S. (1926). The psychic effects of intoxicants: an attempt to evolve a psycho-analytical theory of morbid cravings. *Int. J. Psychoanal.* XII p 396-413.
- Rosenfeld, H. (1960). The psychopathology of drug addiction and alcoholism: a critical review of the psychoanalytic literature. In: *Psychotic states*. London: Hogarth Press, 1964 p 217-252.
- Stern, D. (1985). *The interpersonal world of the infant*. New York: Basic Books.
- Verhaeghe, P. (2002). *Over normaliteit en andere afwijkingen*. Leuven/Leusden: Acco.
- Verheul, R., Brink, W. van den. (1999). Persoonlijkheidsstoornissen. In: Jong A. de, Brink, W. van den, Ormel, J., Wiersma, D. (Red.) *Handboek psychiatrische epidemiologie*. Maarsden.
- Winnicott, D.W. (1950). Some thoughts on the meaning of the word 'democracy'. In Clare Winnicott (Ed.): *Home is where we start from*. London: Penguin, 1986.
- Winnicott, D.W. (1951). Transitional objects and transitional phenomena. In: *Through paediatrics to psycho-analysis*. London: Karnac, 1992.
- Winnicott, D.W. (1956). Primary maternal preoccupation. In: *Through paediatrics to psycho-analysis*. London: Karnac, 1992.
- Winnicott, D.W. (1960). Theory of the parent-infant relationship. In: *The maturational process and the facilitating environment*. London: Karnac, 1990.
- Winnicott, D.W. (1969). The mother-infant experience of mutuality. In: Clare Winnicott (Ed.): *Psycho-analytic explorations*. London: Karnac, 1989.
- Zafiroopoulos, M. (1988). *Le toxicomane n'existe pas*. Paris: Navarin.